

Oponentský posudek habilitační práce

Karlova univerzita v Praze: Pedagogická fakulta

Obor řízení: Speciální pedagogika

Uchazeč: PhDr. Michal Vostrý, Ph.D.

Pracoviště uchazeče: Katedra speciální a sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta UJEP

Název habilitační práce: **Edukační intervence osob s Alzheimerovou nemocí a podporou sociální adaptability v kontextu komprehenzivní rehabilitace**

Oponent: doc. PhDr. Monika Mužáková, Ph.D.

Pracoviště: Katedra speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova

Stárnutí populace jako demograficky nezpochybnitelný fakt a otázky související s úlohou jednotlivých vědních oborů při zvládnání této nové společenské reality se dostávají v posledních desetiletích do popředí zájmu mnoha výzkumníků u nás i v zahraničí.

Hledání způsobů podpory fragilních seniorů – mezi které se osoby s Alzheimerovou chorobou řadí na předním místě co do jejich počtu tak do náročnosti a specifik podpory a péče o ně – patří k naléhavým celospolečenským úkolům. To nutně směřuje k zapojení a spolupráci všech pomáhajících profesí. Středem zájmu se postupně stává i rodina, která o svého blízkého s ACH pečuje. Malá míra pozornosti je ale doposud v České republice věnována konkrétním možnostem kognitivní rehabilitace jakožto intervenčnímu přístupu při podpoře těchto pacientů.

Cílem habilitační práce PhDr. Michala Vostrého, Ph.D. bylo nastínit možnosti uplatňování kognitivní rehabilitace a sociální adaptability jako součásti speciálně pedagogické intervence za účelem zpomalení progresu onemocnění u osob s Alzheimerovou chorobou. Dalším cílem práce bylo věnovat pozornost společným aspektům intervence v kontextu propojení a prolínání ergoterapie a speciální pedagogiky.

Autor realizoval výzkum v souladu cílem práce, který byl stanoven jako zjištění toho, jaký vliv má součinnost speciálně pedagogické a ergoterapeutické intervence na změnu úrovně kognitivních funkcí u pacientů s ACH. Záměry i vytčené cíle habilitační práce PhDr. Michala Vostrého, Ph.D. považuji za dobře zvolené, vysoce aktuální a z pohledu speciálně pedagogického mimořádně významné.

Teoretická část práce má 74 stran a analyzuje na základě četných zahraničních i českých odborných zdrojů - monografií, odborných článků, legislativních dokumentů – současný stav poznání ve všech zkoumaných oblastech obecných i speciálních teoretických východisek zaměřených na fenomén stárnutí, syndrom demence nebo komprehenzivní rehabilitaci. Použité prameny jsou bohaté a dobře citované.

Drobné nepřesnosti (např. zákon o sociálních službách je zákon č 108/2006 Sb., nikoli č. 505/2006 Sb., - str. 64, ..“Dříve se ACH diagnostikovala již ve fázi vypuknutí samotné demence“. Má být správně „Dříve se AN diagnostikovala až ve fázi vypuknutí samotné demence.“ str.48,) lze považovat za snadno odstranitelné.

Velmi oceňuji, že autor při aplikaci přístupů při edukaci seniorů s demencí v rámci speciálně pedagogických doporučení, založených primárně na metodách práce s lidmi s mentálním postižením, vyzdvihuje a nastiňuje nutná specifika použitých metod a nutnost jejich modifikací. Přesto měly být více podtrženy odlišnosti u obou skupin, vyplývající zejména z jejich odlišných životních zkušeností – zahraniční i naše výzkumy jasně poukazují např. na častější segregaci osob s MP v rámci komunitního života, na to, že jejich vztahové sítě vzácně překračují rámeček rodiny nebo okruh klientů a pracovníků organizací, které jsou na lidi s mentálním postižením zaměřeny, méně často mají také rodičovskou zkušenost. Toto se lidí s ACH primárně netýká. Měly by být tyto odlišné životní zkušenosti nějak promítnuty do použitých metod kognitivní rehabilitace a sociální adaptability u osob s ACH?

V teoretické části absentuje rozbor tendencí vývoje komprehenzivní, dnes již častěji používaný výraz ucelené rehabilitace, po roce 1989. Nebylo dostatečně zdůrazněno, že dosud marná snaha o zákonné ukotvení ucelené rehabilitace je kontinuální proces, který probíhá v České republice hned od počátku 90. let minulého století. Již v roce 1993 byla ustanovena první odborná mezirezortní komise při MZ, která připravovala věcný záměr zákona o ucelené rehabilitaci. Rešerše důvodů, proč v průběhu minulých třiceti let docházelo k určité opakované stagnaci i opěťovaným neúspěšným snahám odborné veřejnosti i zástupců státní správy tento zákon předložit, přestože ucelená rehabilitace má jednoznačné benefity pro lidi se zdravotním postižením nebo chronickým onemocněním, včetně osob s demencemi, by mohla následně usnadnit autorovi předložení relevantních doporučení pro praxi v závěru jeho habilitační práce.

Empirická část je zpracována precizně. Obsahuje všechny nezbytné části: popis výzkumného šetření, správně formulované hypotézy, popis výzkumného vzorku i použité

postupy. Zvolené metody jsou též výborně popsány i odůvodněny. Interpretace výsledků je jasná. Oceňuji i zařazení předvýzkumu, který napomohl k ověření zvolených interpretačních a intervenčních postupů. Realizace hlavní studie pak účelně reflektovala jeho zachycené nedostatky. Stěžejní výzkum probíhal osm měsíců během roku 2021 za použití Adenbrookského kognitivního testu u 30 probandů z experimentální a 30 probandů z kontrolní skupiny. Intervenční terapie probíhaly pravidelně 3x týdně. Interpretace faktů je v rámci výzkumné části provedena na vysoké úrovni. Výsledky jasně ukázaly na prospěšnost prováděných kognitivních intervencí i intervencí sociability.

Jediné, co autor opomněl zdůvodnit, proč se výzkumně orientoval výhradně na prostředí pobytových zařízení poskytujících odborné sociální služby osobám s ACH, neuvedl, zda vůbec zvažoval možnost konat výzkumné šetření v pečujících rodinách. Přitom dle výzkumů, jak sám uvádí, v ČR je o cca 80% seniorů pečováno v rámci rodiny.

Doporučení pro speciálně pedagogickou teorii a praxi jsou příliš stručná, někdy příliš obecná. Přitom díky širšímu využívání a podpory kognitivní intervenci by došlo současně i k většímu porozumění potřeb samotných pacientů s ACH. Právě lépe pochopit, jak se pacient s ACH cítí, čeho se obává je pro pracovníky pomáhajících profesí, i samotné neformální pečovatele nesmírně potřebné.

Za klíčové v této souvislosti lze považovat autorův návrh na vytvoření pozice intervenčního terapeuta, kterou by zastával právě speciální pedagog, zaměřený na kognitivní rehabilitaci a rozvoj sociálních dovedností. Je zřejmé, že rozšíření těchto intervenčních programů by vyžadovalo na regionální i celostátní úrovni nezměrné úsilí, např. formou úzké spolupráce s NNO, ale i státní správou, VVOZP apod. Tyto způsoby, jak by se nesmírně inovativní a jednoznačně intervenčně úspěšné způsoby kognitivní rehabilitace mohly a měly dostat k samotným pacientům s ACH, které z jeho výzkumu jednoznačně vyplynuly, autor bohužel nenaznačil. Autor opakovaně zdůrazňuje, v jednotě se zahraničními studiemi, že tento typ intervence je nejúčinnější právě v první fázi Alzheimerovy choroby. V tomto raném stadiu ale ještě naprostá většina těchto pacientů žije ve vlastní rodinách. Situace pečujících o své blízké s ACH je mimořádně, často nepředstavitelně složitá. Je tedy nezbytné navrhnout cesty, aby se tyto intervence staly dostupné pro tyto pacienty v různých typech sociálních zařízeních pobytového charakteru, stejně jako pro pacienty, o které pečuje rodina. Rodinní příslušníci, pečující o své blízké s letální chorobou, kam se Alzheimerova nemoc řadí,

nezbytně potřebují vedle materiálního zázemí, sociální podpory a respektive péče také naději. Ten jim tento výzkum a jeho případná aplikace nabízí.

Závěr posouzení obsahové a odborné stránky práce:

Předložená habilitační práce **PhDr. Michala Vostrého, Ph.D.** je významná především tvůrčím, originálně pojatým a výborně zpracovaným výzkumem, který otevírá reálné cesty, jak prostřednictvím speciálně pedagogických metod oddálit závislost lidí s Alzheimerovou chorobou na péči druhých. Dopady zvolených intervencí ověřených autorem v rámci pobytových zařízení jednoznačně zlepšují prognózu onemocnění u těchto pacientů a zejména proloužují dobu jejich soběstačnosti. Proto by bylo nesmírně důležité v budoucnu posoudit možnosti těchto intervencí i u osob s ACH žijících v rodinném prostředí. Lze však s vysokou pravděpodobností predikovat, že by měly dopad obdobně prokazatelně kladný.

Po stránce jazykové a formální odpovídá habilitační práce požadavkům stanoveným na tento typ prací a splňuje požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Speciální pedagogika.

Vyjadřuji přesvědčení, že zde prezentovaná objektivní vědecká fakta a jejich fundované zpracování v rámci habilitační práce mohou přispět ke zlepšení kvality života pacientů s ACH a jejich blízkých. Proto doporučuji **PhDr. Michalovi Vostrému , Ph.D.** přiznat na základě úspěšné obhajoby titul docent v oboru Speciální pedagogika.

Doc. PhDr. Monika Mužáková, Ph.D.

V Praze dne 19. června 2023